

Pääkirjoitus

Mari Välimäki & Topi Artukka

Suomalaisen tieteen historiografiassa harva henkilö on tunnetumpi kuin Turun akatemian kaunopuheisuuden ja runouden professori Henrik Gabriel Porthan (1739–1804). Hänen vaikutuksensa suomalaisen historiatieteen kehitykseen tunnistettiin jo 1800-luvulla, jolloin hänen henkilökuvansa rakentaminen alkoi. Keskeisiä tekijöitä olivat etenkin 1864 Turussa paljastettu Porthanin patsas – Suomen ensimmäinen julkinen patsas – sekä 1900-luvun alussa ilmestynyt M. G. Schybergsonin massiivinen kaksiosainen Porthan-elämäkerta (1908 ja 1911). Porthanin nimi alkoi ilmestyä myös katujen, rakennusten ja tieteellisten seurojen yhteyteen.

Porthanin toiminta Turun akatemian kirjastonhoitajana ja professorina, ahkerana opettajana, tutkijana ja historiallisten lähdeaineistojen kartoittajana sekä Aurora-seuran aktiivina ja siten myös sanomalehden julkaisijana on tarjonnut lukuisia näkökulmia myöhemmille tutkijoille ja henkilöhistorioitsijoille. Porthan oli laaja-alaisesti menneisyydestä kiinnostunut, mikä näkyi hänen työssään, julkaisemissaan lähteissä ja elämässään laajemmin.

Porthan jätti myös jälkeensä merkittävän määrän erilaisia lähdeaineistoja, erityisesti kirjeenvaihtoa, mikä on ollut keskeinen lähde Turun akatemiaa ja 1700-luvun jälkipuolen oppineiston elämää koskevalle historiantutkimukselle. Porthan-seura on julkaissut vuosina 1939–2007 13-osaisen *Opera Omnian* eli Porthanin koottujen teosten sarjan, joka sisältää niin Porthanin itsensä kuin hänen johdollaan laaditut dissertaatiot. Kuvaukset *Opera Omnian* osien sisällöistä sekä lista muista Porthania koskevista julkaisuista löytyy Porthan-Seuran internet-sivuilta: <https://porthanseura.wordpress.com/porthan/>.

Käsillä oleva Porthan-aiheinen teemanumero syntyi Porthan-Seuran piirissä esiin nousseesta tarpeesta tuoda uusia näkökulmia Porthania ja hänen perintöään koskevaan akateemiseen tutkimukseen. Edellisestä Porthania käsittelevän kokoelman, Juha Mannisen toimittaman *Porthanin monet kasvot. Kirjoituksia humanistisen tieteen monitaiturista* (SKS & 2000), julkaisusta on lähes 25 vuotta aikaa¹. Teemanumeroa varten

¹ Ks. myös *Auraica* 1/2008

Auraican toimituskuntaan liittyi FT Topi Artukka. Teemanumeron julkaisun mahdollisti Suomen tiedekustantajien liiton taloudellinen tuki, mistä kiitämme lämpimästi.

Porthan-teemanumero koostuu kahdesta vertaisarvioidusta artikkelista sekä kahdesta tiede-esseestä. Artikkeleissa Porthania tarkastellaan toisaalta osana 1700-luvun Turun kuninkaallista akatemiaa, toisaalta pureudutaan Porthanin teosten nykytulkintoihin ja ylipäätään Porthaniin liittyvän tutkimuksen historiografiaan.

Filosofi Visa Helenius tarkastelee vertaisarvioidussa artikkelissaan Turun kuninkaallisen akatemian toimintaa 1700-luvulla Karl Mestertonin ja Porthanin valossa. Toisessa vertaisarvioidussa artikkelissa tarkastellaan Porthanin jälkivaikutusta nykyajassa. Folkloristi Heidi Henriikka Mäkelä sekä arkeologi Liisa Kunnas tutkivat Porthanin *Vanhojen suomalaisten tietoperäisestä ja käytännöllisestä taikauskosta* -teosta Salakirjat-kustantamon näköispainoksena sekä teoksen vastaanottoa. Tiede-esseessään numismaatikko Tuukka Talvio kirjoittaa Porthanista ja Turun akatemiaan kytköksissä olevasta mitalitaiteesta. Historioitsija Jukka Sarjala luo puolestaan katsauksen Porthania koskevan tutkimuksen historiografiaan ja nykytilaan sekä ehdottaa uusia näkökulmia Henrik Gabriel Porthanin tutkimukseen.

Teemanumero tuo esiin uusia puolia Porthanin ja hänen perintönsä tutkimukseen, mutta ei tyhjennä Porthaniin liittyvien tutkimusaiheiden varastoa. Edelleen on paljon, mitä Porthaniin liittyen on mahdollista tutkia. Porthania on lähestytty etenkin oppihistoriallisista näkökulmista käsin, mutta kuten erikoisnumeromme osoittaa, tarjoaa Porthan ja hänen perintönsä tutkimuksellisia mahdollisuuksia historioitsijoiden lisäksi myös muille tieteenharjoittajille.

Yksi teema voisi olla yliopistohistorian piiriin 1900-luvun jälkipuolelta lähtien saksalaisessa tutkimuksessa mukaan nostettu perhehistoriallinen aspekti. Porthan ei koskaan avioitunut ja edustaa näin Turun kuninkaallisen akatemian piirissä pientä poikamiesprofessorien vähemmistöä. Mitä tämä merkitsi Porthanille henkilökohtaisesti ja hänen työnsä aikana, jolloin professorien avioitumista pidettiin lähes itsestään selvyytenä? Toisaalta Porthan antaa mahdollisuuksia tutkia myös akateemisen identiteetin muodostusta. Hän oli aktiivisesti muokkaamassa akatemiaa ja sen identiteettiä osana ruotsalaisia yliopistoja, mutta myös laajempaa eurooppalaista yliopistojen yhteisöä. Porthan edisti kirjaston kirjakokoelman laajentamista sekä akatemian mitalikokoelman syntymistä. Kumpikin näistä oli tärkeitä akateemisen yhteisön identiteetin rakentamisen työkaluja.

Porthanin uuden henkilöhistorian laatimisesta on puhuttu paljon muun muassa Porthan-Seuran piirissä. Haasteeksi on todettu samat asiat, jotka Jukka Sarjala tuo esiin esseessään: Porthanin monialaisuus ja monikielisyys saattaa nykytutkijan haasteiden eteen. Toivomme kuitenkin, että laajan yleisön kiinnostus henkilöhistoriaa ja Porthania sekä hänen perintöään kohtaan kannustaisi tutkijoita tarttumaan tehtävään.

Mari Välimäki
FT, Tutkijatohtori
Suomen historia, Turun yliopisto
marivaz [apud] utu.fi

Topi Artukka
FT, Tutkijatohtori
Suomen historia, Turun yliopisto
topart [apud] utu.fi